

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԸ

Գարեգին Կաթողիկոսի անձին մէջ, անկասարար իր միւս իրաւ և ամուր շնորհներէն, տիրական պիտի մնայ իր եկեղեցականի պայծառ նկարագիրը, խոր ու հաւատաւոր, Աւետարանի կեանքին ու ճշմարտութեան լոյսով ողողուն: Տեղին է իրեն համար կիրարկել «յորովայնէ» կամ «սակաւաթիւ ընտրեալներէն ըլլալու տարազը, որով եկեղեցին սկիզբէն սովոր է որակել հաւատքի ու ճշմարտութեան համար իրենց անձը ամբողջովին նուիրաբերող նահապետները, մաքսիւրոսներն ու սուրբերը և սխալեալները հայրապետներ: Այսպիսի անհատներ կը ծնին կամ կը կոչուին Աստուծոյ՝ հարկաւորականներու ընթացքին՝ զօրութեամբ իրենց հոգւոյն խորը ունեւալով հաւատքին անմար և մշտաբարձ հուրքը, որ իբր ի «հրահոսան աղբերէ» մղում ու կերպարանք կուտայ արդիւնաբար հաւատքի գործերու՝ անդիմադրելի, հրամայական ու գերող զօրութեամբ:

Անոնք որ մտերմութեան մէջ եղած են բազմաշնորհ վեհին, ու հաղորդ՝ անոր հոգիի ու մտքի ազատ ու անկաշկանդ թռիչներուն, կրնան անվերապահօրէն վկայել թէ անոր հոգին մշտաժողովան աղբիւրն էր հաւատքի, ու առ Աստուած ունեցած իր աներկիւթ վստահութիւնը իր կեանքին ու գործերուն մանաւանդ յաջողութիւններուն կուտար ձև ու կերպարանք, և այս բարի ու վստահ հաւատքը՝ իր մէջ տարրացած՝ զաղտնիքը կը կազմէր ինչպէս վստահներէ իր կեանքը պահպանելու նոյնպէս և իր առաջադրութիւններու պսակումին:

Հաւատքը իր մէջ աղբիւրն էր լուսաւոր ու անշամանդաղ աստուածային իրականութեան ու ճշմարտութեան ուղիղ հասկացողութեան, և դրդապատճառը, կեանքով ու գործով զայն իրագործելու՝ գիտակից, զոհաբերող ու ինքնանուէր ճիգով մը իր եկեղեցւոյն ու ազգին մեծ սպասին ի խնդիր, դառնալու համար յետոյ՝ ամուր ապակեցն ու յոյսի հօգ առնալով մեր մութ ու արիւնոտ ճակատագրին դիմաց՝ իբր լուսատու աստղ՝ որուն պիտի յառէին յուսահատ և լքուն նայուածքները իր գծաբառ

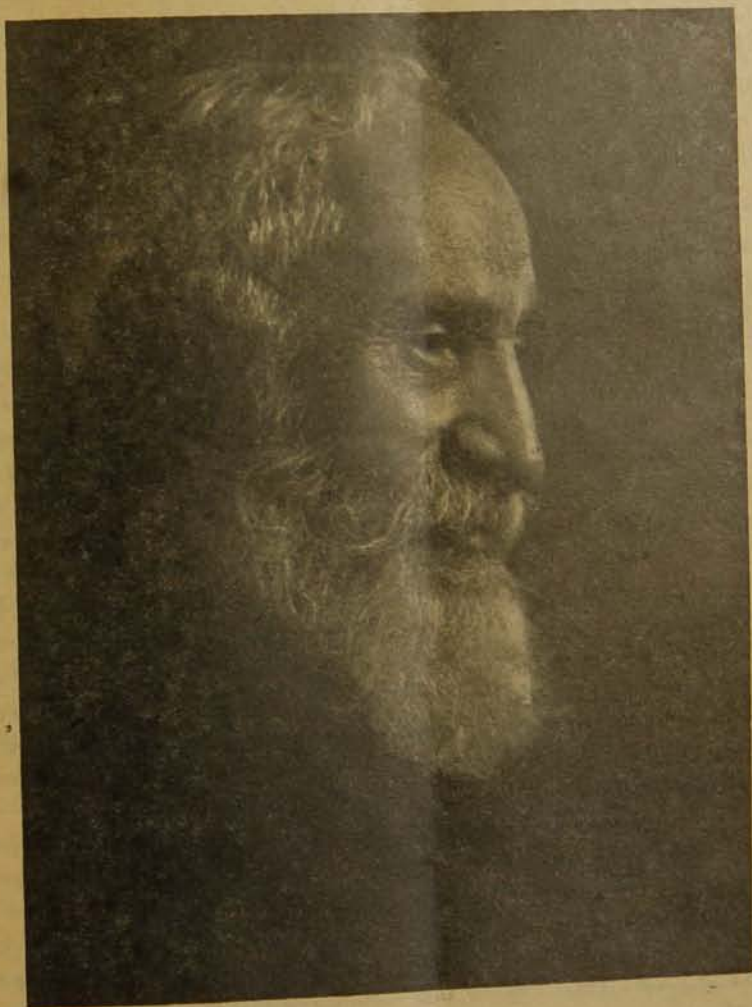
Ժողովուրդի զաւակներուն: Իբրև «հովիւ քաջ» և առաջնորդ, Սարտարապատի ու Կարսի անկման մէջ, ազատարարն ու խախտահար եղած է ան, օրինակելի ու համբուրելի անձնութեամբ մը, ուր իր անձին մէջ, Հայաստանեայց դարաւոր Ս. Եկեղեցին՝ իբր ճապան ապրեցողիչ դարձալ կրկէս կը նետուէր, ազատագրելու իր ժողովուրդին հաւատքին ու ազատութեան իրաւունքները, հարգանքով բռնաբարումին ու վայրագութեան մոլուցքէն:

Աներկեան ամէն ոք կը խոստովանի և կ'ընդունի թէ եռամեծ ու բազմաշնորհ Գարեգին վեհը, բացառիկ ու անստղծ, հոնտոր, զիտուն ու խմաստուն հովուապետ մըն էր և իբրև եկեղեցական Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, հին սերունդի այս վերջին շրջանի փառքերէն կը մնար, որուն հոգին՝ հանգէտ Ոսկեգարու մեր անդուգական զոյգ Սուրբերուն, ու անոնց թարգմանիչ աշակերտներու հոյիւն, ու Արծաթի դարուն, լուսեղինացած՝ հոգիի, բարութեան ու հեղուքեան բիւրեղացում եղող Շնորհալի հայրապետին՝ մարմին առած էր մեր ժամանակին, անոնց հաւատքին ու մեծագործութեանց հրայրքները հրաշագործելու, օտարութեան մաշումի ենթակա Սփիւռքի վայրաժատին հայութեան ճակատագրի ճամբուն վրայ:

Գարեգին Կաթողիկոսի միտքին մէջ՝ երկու գաղափարներ կային, իրարու լծող ու զիրար ամբողջացնող, Հայաստանեայց Ուղղափառ Ս. Եկեղեցին ու Հայ մշակութիւնը, իր բաղադրուցիչ բոլոր մասերով: Ու այս երկու հրայրքներն էին որ թափ ու թռիչք կուտային իր հոգեկան ու խմացական ապրումներուն, իր խօսքին՝ պարզ ու առուհառող պերճութեան: Տարօրինակ էր իր մօտ հաստատել այս գաղափարներու մշտատե յեղիւղումը՝ տեսակ մը մտասեռում դարձած յաճախանք, որ կուգար այն խորաղապատանքէն՝ գրեթէ պաշտամունքի մարմին զգեցած զգացումէն, որ հրայրքն է իր ժողովուրդի մեծութեան ու փառքին՝ անոր մէջ «սեղանագործ ոյժ» ամբարտակող ու «արի արանց յիւսակաց արժանի» գործերով հարուստ, քաղաքակիրթ ու յառաջագէտ ազգի մը միտքի անմեծ ողորումներուն ու երկունքի իրականութեան, դարուց ի դարս: Ու հպարտանքի առինք-

նող այս գեացումը՝ տեսակ մը պայծառ կերպարանք՝ այլակերպում կուտար իր շնորհալի արուեստագետի շարժումներուն՝ խօսքի ու արտայայտութեան զեղումին, առիթներու ու դասախօսութեան պահերուն, իր այնքան կենսունակ ու յոգնիլ չճանչցող ալիսթին։ Այսպէս, իբրեւ եկեղեցական իր մէջ ոգեղինացած էր հաւատքի ու զիտութեան լոյսը, արժէքներու ըմբռնումին ու

տատող այն անստերիւր հետեւողութիւնն ու հաւատարմութիւնը, զոր ունեցած է արեւելահայ եկեղեցական միտքը, հանդէպ ազգային, ու կրօնական գուրգուրալի արժէքներուն, վանոնք լոյսին բերելու կորովի ճիգին։ Արեւելահայ եկեղեցականութիւնը, վաթսուներեակալ թուականներուն, իւրացնելով գերման մտքին յառաջահայեաց գիտութիւնը, կրցած էր մեթոտի ու գիտութեան

ճանաչողութեան տեսիլքը, մագաղաթներու էջերէն ու հողին ընդերքներէն երեւան բերելու այն բոլոր արձանացումները, որոնք նպաստը կը բերէին հայ մշակոյթին, իշխանական տուններու յայտնաբերման, վանքերու, դպրոցներու և եկեղեցիներու արգադիր ընծայաբերութեան և փառքի կոթողումին։

Կ'արժէ հոս փակագիծ մը բանալ հաս-

այդ բարիքը ծառայեցնել ազգային ու կրօնական մեր արժէքներու ինքնուրոյն յայտնաբերման, խղճելով եղծել անոր շեշտ ազգային զիմագիծը։ Այդ իսկ պատճառով օժտուած ուսանողներ — Գարեգին Սարգսիսյան էր անոնցմէ — նիւթական կաւագ միւսն էր անոնցմէ — նիւթական բարերարութեամբ կը շրջապատէին Գերմանիա՝ համալսարաններու մէջ Աստուածաբանական, Իմաստասիրական ու պատմական ու-

սուղներու մէջ հմտանալու համար: Եւ այս ժէսթը բարիք մը ու առաւելութիւն մըն էր հայ մշակոյթի պատմութեան՝ որուն անխոնջ ու հաւատարիմ վաստակաւորը հանդիսացաւ Գարեգին Վեհեր, իր կեանքի երկարամեայ բովանդակ տեւողութեան ընթացքին՝ բերելով նորութեան ու որակի անգնահատելի նպաստ, միայնակը, իր ետին թողլով տիտանեան պատկառելի վաստակ մը, որուն նման աշխատանքի մը իրագործումը արեւմտեան մեր գոյգ կեդրոններու մէջ, գուցէ տասնեակ մը հեղինակներու հաւաքական աշխատութեան ճիգերով հաղիւ թէ լոյսին կարենային գալ, հարկւրամեակի մը տեւողութեան: Հայ Եկեղեցականը ինքն իր մէջ բազմապատկուած տաղանդներու, կամքի ու իրագործման հսկայ մըն է ինքնին՝ երբ կը կոխէ հայ հողին վրայ և հաւատարիմ է ազգային անմեռ ու դարաւոր զգացումներուն:

Այս ամենուն հետ և աւելին՝ մեծ եղած է նպաստը Ս. Էջմիածնի, իր միտքին ու հոգիին կերտուածքին վրայ, վասնզի ան եղած է մեր մտաւոր ու հոգեկան լուսաւորութեան կեդրոնը և տապանակը նոր ուխտի աւանդին, քրիստոնէական լոյսին ու ճմարտութեան, զոր գուրգուրանքով ու երկիւղած զգուշութեամբ պահպանած են զայն մեր նախնիքը, աններող ու անթոյլատու ըլլալով որ նորամուտ և օտար որոմ կամ աղանդ չընդխառնուի իր ցորենին կամ նաշիհին, ու դարերով Աւետարանի անխառնալու անարատ կաթն է ջամբած հաւատաւոր սերունդներուն: Ու Մայրենի Ս. Եկեղեցիէն ներշնչուած այս աւանդը զգուշացուցիչ ազդարարութիւնն ու սաստն է եղած Էջմիածնական եկեղեցականներու, որոնք արեւմտեան գիտութեամբ ճոխանալով հանգերձ՝ չեն փորձած աղարտել կամ ընդխառնել հայ աւանդութեան ու կրօնական արժէքներուն՝ ինչ որ օտար էր և նորաձայն:

Կրօնական ու ազգային արժէքներու առջև կենալու այս պատկառոտ ու խանդաղատալից վերաբերմունքին արդիւնքն էր այն անգնահատելի ճիգը, որ հակառակ եւրոպական գիտութեան մեթոտին ու ուսման իւրացումին, աննուաճ ու աննահանջ, արեւելահայ եկեղեցականութիւնը իր ամէն կարելի ջանք ու հոգածութիւն ի գործ դրաւ, պահելու տոհմային ու ազգային նը-

կարագիրն ու ինքնութիւնը յայտ շնորհազգային արժէքներուն, ու զանոնք լոյսին բերելու, և լուսաբանութեւն տեսակէտները կը մնան ազգային արժէքներու գնահատման իսկական ճշգրտակներ, ազատագրութեւնը աւերակներու և աւերի ճանկերէն, օգտագործելի առաղձներ ու նիւթեր գտնալով ուսումնասիրական հետաքրքրութեան, ազգային և օտար հեղինակներէ:

Այդ համբերութիւն ու աշխատանք պարտադրող գործը, փառքով ու պատուով կատարեց, գիտութեամբ և գեղարուեստի նրբութեամբ ճոխանալէ յետոյ, արեւելահայ մտաւորական եկեղեցականներու ընտրանի հոյլը, որոնց ամենէն փայլուն ու արժանեօք պատկաւորներէն մին պիտի մնայ առյաւէտ Գարեգին Կաթողիկոս, իր և մեթոտիկ ու կոթողական երկերու արդիւնաշատ սպասարկուն:

Ու կը հաւատանք դեռ թէ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկէն, և շուրջի գեղակերտ ու միաձոյլ միւս հրաշակերտները հայ ճարտարապետութեան, որոնք կը սլաքուին դէպի երկինք, ու Մասիսի ձիւնափառ կոնաձե զազաթները՝ որոնք, կը խիզախեն պատուել երկնքի կապոյտը ու Արագածի կատարէն՝ «առանց պարան» ի կախուած Լուսաւորչի «հաւասարձարձ» կանթեղը, իր մտքին ու հոգիին մէջ հրաշակերտներ էին «հայ հոգու սեղծագործ ոյժ»ին, մեծութեան փառքն ու արդար հպարտանքը, զոր իր ալ փառքն ու հպարտութիւնը նկատած էր անոնց գեղեցկութիւնն ու զօրութիւնը փոխանցելու սերունդներուն:

Ու իբրեւ լուսամիտ ու գիտակից եկեղեցական, այդ քեման, Սարկաւագութեան խոնարհ աստիճաններէն մինչև նուիրապետական կարգերու բարձրագոյնը՝ Կաթողիկոսութիւնը, իր հանապազօրեայ ուսուցման ու գնահատանքի առարկան եղաւ սերունդներու հոգւոյն մէջ տպաւորելու Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Սէրը և Հայ Մշակոյթի հրապոյրը: Կը հաւատար մեր պատմական ճակատագրի ստուգութեան՝ փաստուած դարերու ընթացքին, թէ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին է կանգնած՝ իբրեւ «սալամակ ապրեցուցիչ» հայ ժողովուրդի արիւնոտ ու տրտում դժբախտութեանց դիմաց, կատարելու իր փրկարար ու նախախնամական դերը, խու-

թերէ ու փոթորիկներէ բռնուած նաւը առջնորդելու դէպի անքոյթ նաւահանգիստը, թէ Սփիւռքի և թէ հայրենիքի մէջ, թէ «ծնունդի և դաստիարակ» Մայրենի Ս. Եկեղեցւոյն լծորդուած պէտք է մնայ Հայ Մշակոյթը, դպրութիւնը, աւսնք է որ ապագայնացումէ ու օտարամոլութեան անտէն պիտի փրկէին Սփիւռքի հայութիւնը։ Ու ներշնչուած այս զգացումէն ու հաւատքէն, ամենուրեք և ամէն ժամանակ, երբ առիթը ներկայանար, Աւլիներ Վեհը, խանդաբորբ ու յափշտակուած, այս կրկնակ զաղափար-տեսիլքներու հրապոյրն ու կազդոյրը՝ իբրև կրակէ բառերու գուրայի մը ընդմէջէն, տաք, պարզ ու արտայայտիչ շեշտերով, հրամայական որքան համողիչ, կը փոխանցէր ամենուն, հայրական առինքնող զգացումի մը զեղումով։ Ու այս է եղած Աստուծոյ և ազգին առջև իր յաւիտենական ուխտը, իր առաքելի առաջին օրերէն սկսեալ։ Իր թեմակալի և առաջնորդական փոխանորդի շրջաններուն, ժամադրաւայրը ըրած է իր պաշտօնատեղին, իբր նոր իմն կանառ ժամանակի մեծարժէք մտաւորականներու, անոնց հիացումին ու գնահատութեան արժանանալով և զանոնք հաղորդ պահելով Հայ Գրչութեան, Մանրանկարչութեան, ժողովրդային դիւցազնավէպերու, վանքերու և դպրոցներու ու իշխանական տուններու շուրջ կատարած իր ուսումնական վաստակին ու անոնցմով վերբերուած նոր գիւտերու և լոյսի նպաստին։ Մտաւոր իր աշխատութիւնները, «Արարատ» ամսագրի խմբագրապետ և աշխատակից գառնալով աւելի համբաւի կը բերեն զինքը և քաղաքական ու կրօնական հարցերու շուրջ իր առաջնորդողները մեծ հետաքրքրութիւն և գնահատանք առաջ կը բերեն մտաւորականներու շրջանակին մէջ, իբրև ողջամիտ և զարգուն մտաւորական եկեղեցական գրչի ու մտածողութեան արժէքաւոր արտայայտութիւններ։

Իր երևումը, իբրև նուիրակ և լիազօր ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Ն. Ս. Օժոթիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի, 1934-ին, Սփիւռքի հայութեան հայաշատ կեդրոններուն մէջ, Լոնտոն, Փարիզ, Եգիպտոս, Յունաստան, Պաղեստին, Սիւրիա, Լիբա-

նան, Իրաք և հուսկ, Հիւսիսային Ամերիկա, հոգեկան ի՞նչ թարմութիւն և խանդավառութիւն առաջ բերաւ, որ ուրեք որ անցաւ իր Սիրելի անձը, ամենուն Սիրոյն ու խանդաղատանքին առաքելայեղաւ, ու պանդուխտ հայը իր մէջ ողջունեց ու ողջագութեց իր դարերու տեսիլքը, իր Հայրենիքը, Ա. Էջմիածինը, իր գոյութեան պատուանդանը և հաւատքին Սրբութիւն Սրբոցը, անոնց ամենուն կարօտանքն ու պաշտանքը իր շուշէն և խօսքին ոյժէն սունելով, անդամ մը ևս իր ակնկալութեան ու պանդխտութեան սպասումին մէջ իր թմրած հոգին ու միտքը ջրգեղուած զղալով։ Ու իբրև ճշմարիտ հովիւ և լուսամիտ եկեղեցական, իբրև հոետոր և հայրենաշուէր հոգևորական, հայրենիքի կարօտն ու Ս. Էջմիածնի հաւատքը փոխանցեց ամենուն, ուր և գնաց տարաւ այդ զգացումը, ի միութարութիւն և ի սիրտինս՝ վտարանգի Սփիւռքի հայ բեկորներուն և Հայրենիքի ու Ս. Էջմիածնի զաղափարին՝ ինչպէս ըսած ենք վերագոյն՝ լծորդելով հայ մշակոյթի ու արուեստի հրապոյրը, գեղեցկութիւնն ու մեծաքանակութիւնը։

Ով որ լսած է զինքը Ս. Եկեղեցիներու բեմէն, կամ բանաստեղծութեան ամբիոններէն, հոգւով ցնծացող աւելիաւ Վեհը, ոչ միայն չի կրնար մտահան ընել իր խօսքին ջերմութիւնն ու յորդապեղ անկեղծութիւնը, այլ անոր «ի խորոց սրտի» և «ի հաւատոց» ըսուած ճշմարտութեան ուժգնութիւնը, որ բռնադատիչ ու անառարկելի շեշտ մը ունէր. իսկ իր արուեստագէտի մեծավայելուչ ու կիրթ շարժումները՝ հիացում ու կախարդանք միայն կ'առթէին ունկնդիր հոծ բաղմութիւններուն։ Ի մի բան, Շնորհալի, մեծաննն, ներող ու անյիշար, համակ բարութիւն, սուրբ և անարատ հովուապետի տպաւոր մըն էր ան. իր այդ շնորհներուն համար համազգացուն սիրոյ և մեծարանքի արժանացաւ։ Այս գեղեցիկ ու բարի զգացումը, իր երբեք Յորդանանները տօնելու առաջադրութեան, զոր յղացաւ և իրադրոծեց լայն և թիւնը, պատուաւոր չափով և նիւթական միջոցներով, Ամերիկահայութիւնը, ոչ միայն մեծարանքի ձուլ արտայայտութիւնն էր մեծ ու ազգանուէր եկեղեցականի անստղչելի ու իրաւ արժանիքներու գնահատութեան, այլ

և մեծագլին օժանդակութիւնը, ըսենք իշխանական, իր նոր Աթոռին վերելքին ու իրագործումներու գիւրութեան և արդիւնաւորման համար:

Ամէն տեղ, քաղաքներու և հայաշատ կեդրոններու մէջ, Ամերիկահայութիւնը կազմեց Յոբելինական յանձնախումբեր և տօնեց Ն. Ս. Օծութեան յորելեանը արժանաւոր շուքով և հնչուն օժանդակութեամբ, որոնց կը նախագահէր ինքը ու կը խանդավառէր ներկաները շնորհակալութեան և հայրական օրհնածիր գեղումներով:

Ամերիկահայութիւնը սիրեց ու գնահատեց պիտառ Վեհը, իբր մօքի, հոգիի ու հաւատքի անկեղծ ու նուիրեալ առաքելութիւնը, ու, իր առաջնորդական պաշտօնավարութեան եօթնամեայ շրջանը, Հիւսիսային Ամերիկայի թեմին մէջ, անդորր խաղաղութեան և իրերահանգուրժողութեան ինչպէս և մասամբ համագործակցութեան շրջան մը եղաւ, իր սիրելի ու կախարդիչ անձին շուրջ համախմբելով ամերիկահայ մտաւորական ընտանին ու անոնց հետ խորհրդակցաբար, շիջոյց առաջնորդարանի օգարաքին վիշապը և ամենուն մէջ արթնցուց Սէր ու գնահատանք Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ և հայ մշակոյթի հանդէպ:

Ամերիկահայութեան յետոյ, եզրպատահալութիւնը, երկրորդ ըլլալով արժանաւորագէտ սիրեց ու պատուեց այս քաջ հովուապետը, բերելով իր լայնագոյն օժանդակութիւնը, ոչ միայն յոբելինական հանդէսին, այլև յամենայնի զօրավիզ ու բարերար հանգիստանալով իր եկեղեցանուէր գործունէութեան:

Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնն ու Պաղեստինի հայութիւնը ևս, ի նշան սիրոյ և մեծարանքի ու արժանեաց գնահատութեան, կազմակերպեց ու արդիւնաւորեց իր շնորհաբեր ներկայութեան, յոբելինական հանգիստութիւնը և իւրովսանն և լայնագոյն միջոցներով փառաւորեց Վեհին անձը և արդիւնաւորեց Յոբելեանը:

Անմոռանալի պիտի մնայ և Պսակ իր եկեղեցականի արժանիքներուն ու փառքին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերելքը, եօթը սուղ տարիներու շրջանին, ուր, այնքան արագ արդիւնքի առաջնորդեց Անթիլիասի Աթոռը, զայն օժտելով զարգացած երիտասարդ վարդապետներու հոյով մը, ու

անգուլ և անդադրում ճոնչել տուաւ տպաւորանք, հրատարակելով արժէքաւոր երկեր, Դպրեմանքի աշակերտութեան թուականաձուլը ու արժէքաւոր մտաւորական ուսուցիչներու համախմբումը անոր շուրջ, բարձրացուց ուսման մակարդակը համապատասխանելու մեր ժամանակներու պահանջին: Թեմերու կազմակերպութիւնը ուրիշ բարիք մը որ թափ առաւ և օժտուեցաւ երիտասարդ թեմակալ և պիսկոպոսներով, որոնք, կը հաւատանք ձեռնասունները ըլլալով Ալեքսան Վեհին իւրացուցած են ու պիտի իրագործեն իր իտէալը ու պաշտպան պիտի կանգնին Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ գերագոյն շահերուն և նուիրականութեան և համերաշխութեան ոգով ամէն գնով և պարագային՝ քարոզողները և քաջալերողները պիտի հանդիսանան Հայ Մշակոյթի և գեղարուեստի, այսպէսով յարգած ըլլալու իրենց հոգեծնողին անմոռանալիք և յիշատակը:

Իր մեծագոյն մտահոգութիւններէ մին էր նաև՝ իր երկար պանդխտութենէն յետոյ, երթալ Ս. Էջմիածին ու Հայրենիք, օժեկու Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Գեորգ Զ. Սրբաշնորհաւոր Կաթողիկոսը, համագործակցութիւն ստեղծելով երկու աթոռներու միջև, ուխտել և իրագործել կարելութեան սահմաններու մէջ՝ առանց զիմազեղծելու երկու աթոռներու իրաւասութեան և հեղինակութեան ազդեցութիւնը, սիրակցորդ գործակցութեամբ աւելի զօրացնելու և սերտացնելու ներդաշնակ հասկացողութիւն մի և իւր Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ: Ինքը իբրեւ բացառիկ եկեղեցական և հովուապետ Կիլիկեան Աթոռին բախտաւոր երջանկութիւնը կ'ունենար օժեկու առաջին անգամ, պատմութեան մէջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Գեորգ Զ. Սրբաշնորհաւոր Կաթողիկոսը, իր հոգեհարազատը: Այսպիսի արժանիքներով և արդիւնքներով լեցուն եկեղեցական թանկարժէք անձնաւորութիւն մըն էր Գարեգին Վեհը:

Մեծ է իր կորուստը Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, Կիլիկեան վտարանդի Աթոռին և Միաբանութեան, Հայ Մշակոյթի Պանդէոնին, Ս. Էջմիածին և Մայր Հայրենիքին միանգամայն:

ՀԱՅՐԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ